

Er ref: Näringsdepartementet
Wilhelm Magnusson
Diarienumr: N2015-2214-sk

Yttrande över underlagsrapport Nationella Skogsprogrammet del 3

Sveriges Träbyggnadskansli tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Nationella Skogsprogrammet. Vi ställer oss bakom Skogsindustriernas yttrande, men lämnar nedan kommentarer i de delar som rör träbyggnad i rapporten från arbetsgrupp 3.

Sammanfattning

De två viktigaste drivkrafterna bakom det ökande träbyggnandet är de kortare byggtider och effektivare byggprocesser som medger samt väsentligt minskad klimatpåverkan jämfört med övriga byggnadsmaterial på marknaden.

Sveriges Träbyggnadskansli ser bristen på kunskap som den enskilt viktigaste orsaken till varför det inte byggs ännu mer i trä. Brist på kunskap skapar rädsla och utgör grogrund för fördomar. Vi tillstyrker därför förslaget från arbetsgrupp 3 om att genomlys utbildningssystemet. En sådan genomlysning bör ha träbyggnandet som en viktig utgångspunkt då det moderna träbyggnandet utgör en allt viktigare del av bioekonomin.

Det saknas såväl incitament, styrmedel och regleringar som riktar in sig på bygg- och materialprocessen. Sveriges Träbyggnadskansli anser att det är angeläget att Boverket utreder styrmedel riktade mot byggprocessens energiförbrukning och klimatpåverkan.

Allmänt

Sveriges Träbyggnadskansli ser positivt på det faktum att regeringen vid flera tillfällen uttalat att den önskar se ett ökat, industriellt träbyggnande. Träbyggnandet är en viktig del av bioekonomin och dess betydelse kommer att öka under kommande år.

Under de dryga två decennier det har varit tillåtet att bygga hus med fler än två våningar i trä i Sverige har intresset stadigt ökat. Drivkrafterna är den effektiva byggprocessen som träbyggnande medger och den betydligt lägre klimatpåverkan som det innebär.

I dag svarar bostäder i hus med trästomme för cirka 10 % av påbörjade bostäder. Träbyggnandet finns i alla segment av bostadsmarknaden, från bostäder i lägre prisklasser till bostäder i "premiumsegmentet".

Klimatpåverkan från byggprocessen är betydande och i takt med det stigande bostadsbyggnandet kommer den bara att öka. IVA visade i en studie från 2014 att byggprocessen svarar för koldioxidutsläpp motsvarande de samlade lastbilstransporterna i landet. Beräkningarna gjordes ett år då det byggdes avsevärt färre bostäder än vad som i dag är fallet. Klimatpåverkan har således ökat.

KTH och IVL visade i en rapport från juni 2016 finansierad av Sveriges Byggindustrier (Byggsektorns klimatpåverkan) att byggprocessen kan svara för så mycket som 80 procent av en byggnads

klimatpåverkan under en 50 årig livscykel. Dagens alltför ensidiga fokus på driftsfasen leder inte till minskad klimatbelastning från byggprocessen i den utsträckning många tror och önskar. Noteras bör att koldioxidutsläppen från uppvärmning av bostäder, industri- och jordbruksfastigheter har minskat med nästan 90 procent sedan 1990 och svarade 2014 för två(2) procent av Sveriges totala koldioxidutsläpp(Naturvårdsverket, 2014).

Trä har från klimatsynpunkt betydande fördelar. Energiåtgången i byggprocessen av ett trähus är låg. Dessutom binder trä koldioxid, såväl i skogen som när virket används till huskonstruktion. Ovan nämnda rapport från IVL och KTH visade att ett flerfamiljshus i trä minskar koldioxidutsläppen med cirka 50 procent i byggprocessen jämfört med ett motsvarande i betong. I jämförelsen räknas inte kolsänkan med. Med hänsyn till kolsänkan blir skillnaden i klimatpåverkan än större.

Från klimatsynpunkt är det de kommande 50-100 åren som är mest kritiska. Ett ökat träbyggande skulle ge en omedelbar effekt på byggsektorns klimatpåverkan. Tekniken finns, är väl beprövad och utveckling av metoder och material sker kontinuerligt. Byggbranschen behöver ställa om till ett byggande som i högre utsträckning än vad som i dag är fallet baseras på det enda förnybara byggnadsmaterialet.

Trä är ett lätt material som kan bära tunga vikter. Det gör att det underlättar en byggprocess med hög prefabriceringsgrad. Träbyggnadsindustrin är ledande i det industriella byggandet som skapar en effektivare byggprocess, kortare byggtider samtidigt som förutsättningarna för god byggkvalitet stärks.

Sveriges Träbyggnadskansli vill också framhålla att ett ökat industriellt byggande kan underlätta en digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen. Aktörerna som i dag bygger i industriella processer har kommit långt i digitaliseringen, den industriella processen skapar goda förutsättningar för en digitalisering.

Förslag från arbetsgrupp 3

Träbyggnadsindustrin är en del av byggsektorn och verkar under samma förutsättningar. Därför kan man inte bortse från vikten av frågor såsom korta planprocesser och effektiv och samordnad kommunal plan- och bygglovsprocess när behovet av ökat träbyggande diskuteras. Vi fördjupar oss dock inte i det i det här yttrandet.

Åtgärdsförslag 5.2.2 Genomlys utbildningssystemet och identifiera kompetensluckor

Den främsta orsaken till varför det inte byggs ännu mer i trä i Sverige är bristen på kunskap. Sveriges Träbyggnadskansli vill därför särskilt understryka vikten av förslaget om att genomlys utbildningssystemet. I det arbetet önskar vi att träbyggnadstekniken får en framskjuten position. Byggande är allmänt sett en komplex process med många leverantörskedjor inblandade, en många gånger snårig planprocess och höga krav på finansiella resurser. Riskpremien är således hög. Alla dessa faktorer, och många därtill, stärker stigberoendet. För att minska riskerna vandrar aktörerna gärna samma stigar som de sedan tidigare känner till. Sett i ett längre perspektiv är byggande av flervåningshus i trä en ganska ny företeelse på byggmarknaden där betong varit dominerande under hela 1900-talet. Stigberoendet kan endast brytas med ökad kunskap. Det handlar givetvis om högre forskning men också om fler civilingenjörer med kunskaper i träbyggnadsteknik, arkitekter med mer än grundläggande kunskaper om trähusdesign och konstruktion och montörer och konstruktörer med flera, med flera.

Arbetsgrupp 3 skriver att det behövs "nya kompetenser för kundorienterat och kostnadseffektivt industriellt träbyggande". Det kan säkert vara att det behövs "nya" kompetenser som vi i dagsläget inte

känner till, men vi vill understryka vikten av behovet av att också stärka, och öka, befintliga kompetenser. Kunskapen finns, den akademiska närvaron är påtaglig men behöver stärkas.

Det finns goda skäl till att genomlysa utbildningssystemet för att identifiera kompetensluckor och behov.

Åtgärdsförslag 5.3.4 Stimulera urbant träbyggande

Experiment- och innovationsprojekt

Ett sätt att öka kunskapen är genom det goda exemplet. De många projekt som uppförts i Sverige med trästomme bär vittnesbörd om att träbyggnadstekniken fungerar, är utvecklad och står sig väl i konkurrensen såväl kostnads- som kvalitetsmässigt. Desto fler projekt som byggs, ju mer sprids kunskapen.

Experiment- och innovationsprojekt har sin givna plats för att driva på teknikutvecklingen. Sveriges Träbyggnadskansli har dock svårt att se den direkta kopplingen till träbyggnadstekniken. Experiment- och innovationsprojekt är inte den springande punkten för ett ökat träbyggande. Träbyggnadstekniken är inget experimentbyggande, däremot behöver det fortsatt forskning och utveckling kring material, affärsprocesser med mera.

Trä- och träbyggande på export

Runt om i världen ser vi ett ökat intresse för träbyggande. Drivkrafterna är desamma som i Sverige; klimatfrågan och effektiviteten i byggprocesserna. Här ligger stora möjligheter för ökad export av förädlade trävaror och "know-how" kring teknik för industriellt byggande. Sverige är ledande internationellt kring teknik och byggprocesser för industriellt byggande.

Ansvarsfördelning

Arbetsgruppen konstaterar att ansvaret är delat mellan staten och näringslivet men att även kommuner har en viktig roll. Meningsbyggnaden kan få läsaren att tro att kommunerna har en något mindre viktig roll än staten och näringslivet. Sverige tillhör de länder som decentraliserat planprocessen längst. Kommunerna har bostadsförsörjningsansvaret och planmonopolet. Statens möjligheter att styra är i praktiken ganska begränsade. Kommunernas roll och betydelse bör därför inte underskattas.

En viktig uppgift för kommunerna är att effektivisera plan- och bygglovsprocessen och minska oförutsägbarheten för aktörerna. Hanteringen skulle också behöva samordnas mellan kommunerna. Tillämpningen och tolkningen av lagstiftning och regelverk varierar kraftigt mellan kommuner och till och med inom en och samma kommun. Särskilt för aktörer som bygger i industriella processer försvårar, försenar och fördyrar detta projektet.

Vi delar uppfattningen att allmännyttan och statliga myndigheter bör vara föregångare i processen mot ett hållbart och klimateffektivt byggande, dvs i trä. Sveriges Träbyggnadskansli önskar att fler kommuner medvetet arbetar för ett ökat träbyggande genom att ställa krav på klimatanalyser av projekten och att bygga mer av bostäderna i egen regi i trästomme.

Varje år upphandlar det allmänna varor och tjänster för 500-600 miljarder kronor. En inte obetydlig del utgörs av byggentreprenader. Den offentliga upphandlingen är därför ett viktigt instrument för ett ökat hållbart byggande. Med de nya upphandlingsreglerna görs det tydligare hur upphandlande enheter kan upphandla med ett livscykelperspektiv, men i grunden är det inte frågan om lagändringar. Kunskapen hos upphandlande enheter måste öka om bygg- och materialfasens betydelse från klimatsynpunkt.

Styrmedel, regleringar och incitament

Arbetsgruppen lyfter en viktig fråga; vikten av att se över och förändra incitamentsstrukturen i byggprocessen ur ett livscykelperspektiv.

Kommuner kan i samband med markanvisningsprocess erbjuda mark till fasta priser och istället endast sälja till aktörer som lever upp till vissa förutbestämda kvalitetskrav. Klimatpåverkan skulle kunna vara ett sådant. Upplands Väsby har valt en annan lösning. I ett projekt rabatterar kommunen markpriset utifrån en poängskala som utgår ifrån i vilken utsträckning byggherren erbjuder socialt hållbara lösningar. Sveriges Träbyggnadskansli kan inte se något egentligt hinder till varför en sådan poängskala inte skulle kunna styras mot klimatpåverkan.

Men frånvaron av en nationell incitamentsstruktur gör att det är upp till varje enskild kommun att utveckla lösningar. Det hänger inte sällan på en enskild eller ett fåtal tjänstemäns kreativitet i en kommun. Förutom att utvecklingen inte tar fart, så bidrar det till att stärka de olika förutsättningar för byggande och markanvisningsprocess som redan föreligger mellan landets 290 kommuner. Vidare, i frånvaro av ett etablerat och vedertaget system finns det naturligtvis alltid en risk att lösningarna inte blir transparenta eller att de rentav styr fel. Val av kriterier, beräkningsmodeller, poängsystem etc måste givetvis grunda sig på fakta och vedertagna beräkningar.

Förutom att incitamentsstrukturen bör förändras så saknas det styrmedel och/eller regleringar riktade mot bygg- och materialprocessen. Boverket har i en förstudie konstaterat att "det på sikt kan finnas behov av att införa ytterligare styrmedel när det gäller att minska miljöpåverkan från byggande/byggnader".

Sveriges Träbyggnadskansli anser att Boverket har en för avvaktande hållning och ser det som ytterst angeläget att de ytterligare utredningar som Boverket anser krävas genomförs för att få till stånd ett system som möjliggör att byggreglerna kan ta hänsyn till bygg- och materialprocessens klimatpåverkan.

När en konsument idag köper en ny bostad får denne en energideklaration som visar hur mycket energi bostaden beräknas förbruka. Vilken energiförbrukning som gått åt för att bygga bostaden svävar konsumenten i ovisshet om. Det är anmärkningsvärt med tanke på att så mycket som 80 procent av den aktuella bostadens klimatpåverkan kan ha orsakats när huset byggdes.

Stockholm

2016-11-10

För Sveriges Träbyggnadskansli

Susanne Rudenstam